

Examen HAVO 2010

tijdvak 2
woensdag 23 juni
9.00 - 11.30 uur

aardrijkskunde

Dit examen bestaat uit 34 vragen.

Voor dit examen zijn maximaal 57 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring, uitleg of berekening gevraagd wordt, worden aan het antwoord meestal geen punten toegekend als deze verklaring, uitleg of berekening ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld twee redenen worden gevraagd en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Aanwijzingen voor de kandidaat

Bij een aantal vragen in dit examen is een cursieve regel achter de eigenlijke vraagzin opgenomen. In deze cursieve regel staat precies vermeld welke antwoordelementen in het antwoord aanwezig moeten zijn om de maximale score te behalen.

LET OP:

De cursieve regel achter de vraagzin kan – afhankelijk van de feitelijke vraag – bijvoorbeeld vermelden:

- dat een verklaring een situatiebeschrijving en een algemene regel (= verklarend principe) moet bevatten.
- dat een uitleg bij een ‘Leg uit waarom vraag’ of ‘Leg uit waardoor vraag’ een oorzaak en een gevolg moet bevatten.
- enzovoorts

Je kunt dit examen maken met de 53e druk of met de 52e druk van de atlas. Schrijf op de eerste regel van je antwoordblad welke druk je gebruikt, de 53e of de 52e.

Elke opgave bestaat uit enkele vragen. Bij elke vraag kun je, indien gewenst, de atlas gebruiken.

De kaartnummers in de vragen verwijzen naar de 53e druk, of, als ze tussen haakjes staan, naar de 52e druk van de atlas.

Opgave 1 – De global shift

Van de kaarten 216B en D (52e druk: 198B en D) zijn verschillende gegevens af te lezen.

- 2p **1** Welk van deze gegevens is het meest geschikt om de global shift te laten zien? Geef voor de (semi-)periferie aan hoe uit dit gegeven blijkt dat er sprake is van global shift.

De global shift wordt onder andere veroorzaakt door veranderingen in de internationale arbeidsverdeling.

- 1p **2** Om welke verandering in de internationale arbeidsverdeling gaat het?

- 2p **3** Geef twee technologische ontwikkelingen die deze verandering in de internationale arbeidsverdeling hebben mogelijk gemaakt.

In de wereldhandel zijn er winnaars en verliezers.

- 1p **4** Behoort Afrika tot de winnaars of de verliezers? Geef een argument voor je keuze gebaseerd op de kaarten 216B en D (52e druk: 198B en D).

Vergelijk de kaarten 216B en D (52e druk: 198B en D). De kaarten B en D zijn elk van een ander jaar.

- 2p **5** Welk land in Latijns-Amerika heeft het meest geprofiteerd van de wereldhandel in de tussenliggende periode? Welk product zal een belangrijke plaats in die handel hebben ingenomen?

Opgave 2 – Afrika komt uit zijn isolement

Bestudeer bron 1 uit het bronnenboekje die bij deze opgave hoort.

Gebruik bron 1.

China en India hebben grote belangen bij de ontwikkeling van Afrika.

- 1p **6** Geef de belangrijkste reden waarom China investeert in de infrastructuur van Afrika.

De economie van Afrika groeit onder andere als gevolg van diverse investeringen in Afrika door landen als China. Op basis van deze investeringen bestaat de mogelijkheid dat Afrika op termijn verschuift naar een semi-perifere positie in het mondiale netwerk.

- 2p **7** Geef een argument waarom deze Chinese investeringen er **wel** toe bijdragen dat Afrika op termijn naar een semi-perifere positie opschuift.
Geef een argument waarom als gevolg van deze Chinese investeringen er in principe **niets** verandert aan de perifere positie van Afrika.

Gebruik bron 1.

Afrika is tegenwoordig minder afgesloten van het mondiale culturele verkeer. Dit betekent onder andere dat Afrika steeds meer wordt beïnvloed door andere cultuurelementen. Deze beïnvloeding vindt plaats via een proces van diffusie.

- 2p **8** Beschrijf in twee stappen hoe de ruimtelijke diffusie (verspreiding) van buitenlandse cultuurelementen in Afrika plaats vindt.

Gebruik bron 1.

Stelling: De positie die China inneemt ten opzichte van Afrika is vergelijkbaar met de positie die Groot-Brittannië en Frankrijk innamen in de 19e eeuw.

- 1p **9** Geef een argument vóór deze stelling.

Opgave 2 – Afrika komt uit zijn isolement

bron 1

Afrika komt uit zijn isolement

In Afrika, het armste continent, zijn veranderingen gaande. Zo is bijvoorbeeld de economie aan het groeien; het bnp van Afrika als geheel steeg in 2007 met 6,5 procent, het hoogste groeicijfer in decennia.

De olieproductie zit in een groeispurt en China en India hebben nu een fors belang bij het ontwikkelen van het Afrikaanse landbouwpotentieel voor hun eigen voedselbehoeften. China heeft in Afrikaanse landen diverse investeringen gedaan en assistentie verleend bij theeaanplant en irrigatie. China heeft ook plannen voor de aanleg of modernisering van spoor- en snelwegen, over het hele Afrikaanse continent.

Daarnaast komt er een einde aan het geografische isolement van Afrika. De meeste Afrikanen in het binnenland waren afgesloten van het grote culturele verkeer van de mensheid. Maar de mobiele telefonie groeit enorm en er worden vaste vliegroutes geopend naar het Midden-Oosten en Azië.

*vrij naar: artikel 'Afrika komt uit zijn isolement', Robert Kaplan,
de Volkskrant, 27 september 2008*

Opgave 3 – De vorming van een oceaan

Bestudeer bron 1 uit het bronnenboekje die bij deze opgave hoort.

Gebruik bron 1.

De Atlantische Oceaan is ontstaan door divergentie vanuit de Midden-Atlantische Rug. Naarmate de afstand tot de Midden-Atlantische Rug toeneemt, wordt het sedimentpakket op de oceaانبodem dikker.

- 2p **10** Geef twee oorzaken voor het steeds dikkere sedimentpakket naarmate de afstand tot de Midden-Atlantische Rug toeneemt.

Gebruik bron 1.

- 2p **11** Langs welke lijn, A, B of C, heeft het noordelijk gedeelte van de Atlantische Oceaan zich het eerst geopend?
Geef een argument voor je keuze.

Gebruik bron 1.

Naarmate de oceanische korst ouder is, wordt deze dichter en zwaarder.

- 2p **12** Leg uit wat het zwaarder worden van de korst betekent voor de hoeveelheid water die de Atlantische Oceaan kan bevatten.

Je uitleg moet een oorzaak-gevolg relatie bevatten.

Gebruik bron 1.

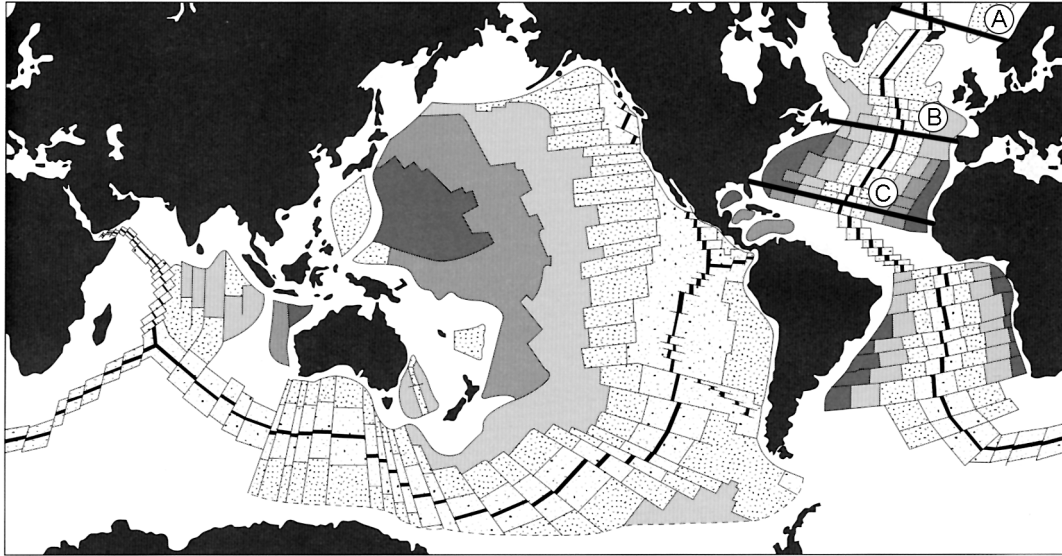
Ten westen van Zuid-Amerika bevindt zich de Oost-Pacifische Rug. De stukken oceanische korst die hier in het jonger Tertiair zijn gevormd, zijn veel groter dan bij de Midden-Atlantische Rug.

- 1p **13** Wat is hiervan de oorzaak?

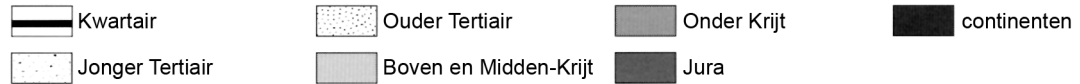
Opgave 3 – De vorming van een oceaan

bron 1

Ouderdom van de oceaانبodem



Legenda:



vrij naar: Berendsen, H.J.A., *Fysisch-geografisch onderzoek*, Assen, 1997

Opgave 4 – Ontstaan van een ‘tor’ of wolzak

Bestudeer de bronnen 1 tot en met 3 uit het bronnenboekje die bij deze opgave horen.

Gebruik de bronnen 1 en 2.

De Devil’s Marbles is een beroemde granietformatie in de buurt van Tennant Creek in Australië. De afgeronde blokken van de Devil’s Marbles zijn het resultaat van langdurige chemische en mechanische verwerking. Bron 2 laat het ontstaan van zo’n ‘tor’ of wolzak zien.

- 1p **14** In welke fase, A, B, C of D, heeft vooral chemische verwerking plaatsgevonden?

Gebruik bron 2.

Vóórdat de verweringsprocessen begonnen die tot het ontstaan van de Devil’s Marbles hebben geleid, hebben andere natuurlijke processen plaatsgevonden die ook van belang zijn geweest voor de vorming ervan.

- 2p **15** Welk **endogeen** en welk **exogeen** proces dat je uit bron 2 kunt afleiden, is noodzakelijk geweest voor de vorming van de Devil’s Marbles?

Chemische verwerking vindt onder andere klimatologische omstandigheden plaats dan mechanische verwerking.

- 2p **16** Welk klimaat heeft het gebied nu?
Welk klimaat moet er zijn geweest toen er veel chemische verwerking was?

Gebruik bron 3.

De bron laat het recente resultaat van verwerking van de Devil’s Marbles zien.

- 2p **17** Beschrijf hoe de weersomstandigheden in het gebied van de Devil’s Marbles tot dit resultaat hebben geleid.

Opgave 4 – Ontstaan van een 'tor' of wolzak

bron 1

De Devil's Marbles: ontstaan van een 'tor' of wolzak



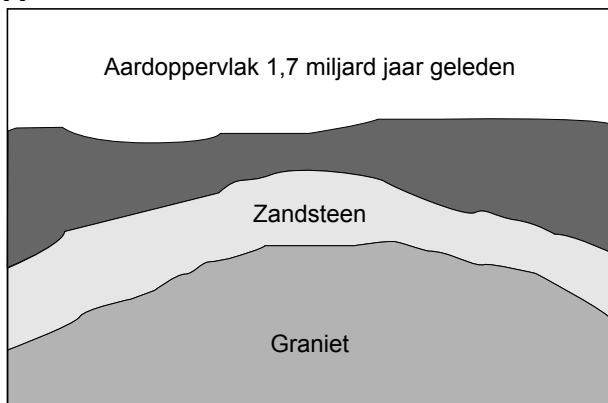
De grootste blokken hebben een doorsnede van enkele meters.

bron: <http://image02.webshots.com>

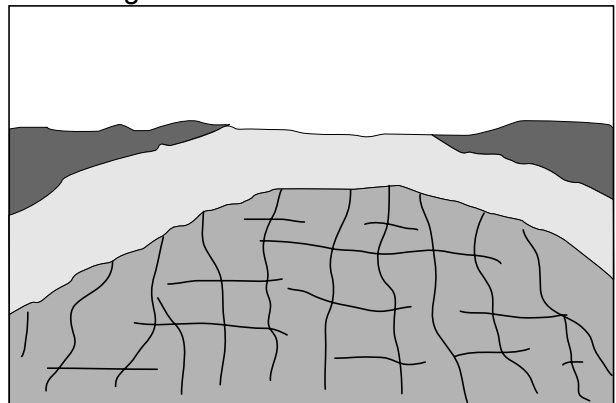
bron 2

Het ontstaan van een 'tor' of wolzak

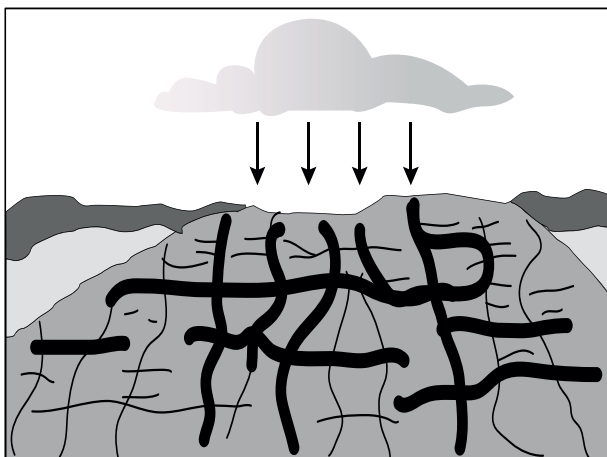
A



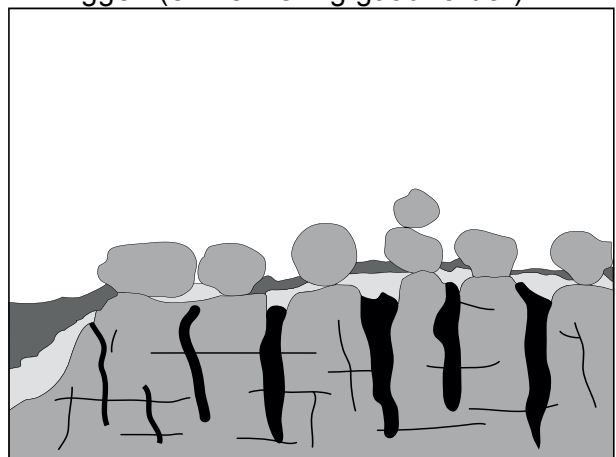
B Het graniet scheurt



C



D Door erosie komen rotsblokken vrij te liggen (en ververing gaat verder)



vrij naar: <http://upload.wikimedia.org>

bron 3

Recente verwerking van de Devil's Marbles



bron: <http://image06.webshots.com>

Opgave 5 – Ontwikkelingen in de landbouwsector in Indonesië

Bestudeer bron 1 uit het bronnenboekje die bij deze opgave hoort.

Zoals in veel ontwikkelingslanden neemt ook in Indonesië de eenzijdige gerichtheid op de landbouw en het belang van de landbouw als beroepssector af.

1p **18** Welk begrip is op deze ontwikkeling van toepassing?

Hoewel het aandeel van de landbouw in de beroepsbevolking van Indonesië kleiner is geworden, is de landbouw nog steeds zeer belangrijk voor het land.

2p **19** Geef – afgezien van de werkgelegenheid – twee argumenten waarmee je het belang van de landbouw voor Indonesië kunt aangeven.

1p **20** Beredeneer op welke manier de verwerking van de landbouwproducten (agribusiness) zou kunnen leiden tot vermindering van de tegenstelling tussen stad en platteland binnen Indonesië.

Binnen de landbouw wordt de plantagebouw steeds belangrijker.

In Zuidoost-Azië en met name in Indonesië zijn veel palmolieplantages te vinden. Palmolie wordt gebruikt in veel voedingsmiddelen en wordt ook als biobrandstof gebruikt.

2p **21** Geef twee redenen waarom er bij plantagelandbouw vaak **geen** sprake van duurzaam landgebruik is.

Opgave 5 – Ontwikkelingen in de landbouwsector in Indonesië

bron 1

De agribusiness vormt een van de pijlers van de Indonesische economie. Met agribusiness worden de activiteiten bedoeld die na de primaire productie plaatsvinden, zoals opslag, verwerking, distributie en marketing. De rol van de agribusiness en de agro-industriële sectoren in de Indonesische economie wordt uitgebreid.

vrij naar: EVD landendocumentatie, 27 maart 2008

Opgave 6 – Culturele diversiteit en nationale eenheid in Indonesië

De grote culturele diversiteit van Indonesië en het gebrek aan nationale eenheid zijn mede veroorzaakt/beïnvloed door twee fysischgeografische kenmerken van het land.

2p **22** Welke twee fysischgeografische kenmerken zijn dat?

Eén van de doelstellingen van het transmigratiebeleid was het vormen van een eenheidsstaat. Maar in de praktijk pakte dat verkeerd uit, want het leverde vooral veel tegenstellingen op tussen de oorspronkelijke inwoners en de migranten.

2p **23** Geef een economische oorzaak en een sociaal-culturele oorzaak voor het ontstaan van die tegenstellingen.

Indonesië telt naar schatting 360 verschillende etnische groeperingen en kent een groot aantal religies en talen. Indonesië heeft grote moeite een eenheidsstaat te worden.

2p **24** Geef twee manieren waarop de Indonesische overheid probeert de eenheid binnen Indonesië te bevorderen.

Zie kaart 204A (52e druk: 190C) Godsdiensten.

Het overgrote deel van de Indonesiërs is moslim, maar bijvoorbeeld op Kalimantan en Irian Jaya komen natuurgodsdiensten voor.

2p **25** Beredeneer waarom juist op Kalimantan en Irian Jaya relatief veel natuurgodsdiensten voorkomen.

Opgave 7 – Rivierbedverruiming Overdiepsche Polder

Bestudeer de bronnen 1 tot en met 3 uit het bronnenboekje die bij deze opgave horen.

- 1p **26** Wat is de naam van een nabij de rivier gelegen gebied dat bij extreem hoog water in de rivier mag overstromen?

Gebruik de bronnen 1 tot en met 3.

- 3p **27** Teken **op je antwoordblad** de doorsnede van de situatie in de Overdiepsche polder **na** rivierbedverruiming.

Je gaat op de volgende manier te werk:

- Ga bij je tekening uit van de doorsnede in bron 3.
- Breng de volgende aanpassingen als gevolg van de rivierbedverruiming op de juiste plaats in je tekening aan:
 - de verlaagde winterdijk (1)
 - de nieuwe dijk (primaire waterkering) (2)
 - de terp (3)
- Zet ook het cijfer van de aanpassing, 1, 2 of 3, op de juiste plaats in de doorsnede.

Rijkswaterstaat ziet uiterwaardverlaging ter hoogte van de Overdiepsche Polder niet als een nuttige manier om water te bergen.

- 1p **28** Geef een reden waarom uiterwaardverlaging ter hoogte van de Overdiepsche Polder niet zinvol is.

Gebruik de bronnen 1 en 2.

De betrokken bewoners stemmen in met een overstromingsrisico van eens in de 25 jaar en werken mee aan het Terpenplan Overdiepsche Polder.

- 2p **29** Noem twee voordelen van het Terpenplan Overdiepsche Polder voor de bewoners.

Opgave 7 – Rivierbedverruiming Overdiepsche Polder

bron 1

Terpenplan Overdiepsche Polder: een uniek project

De Overdiepsche polder (met een oppervlakte van ongeveer 550 hectare) ligt langs de Bergsche Maas (zie kaart 43 vak D3 (52e druk: 39 vak DE2)) en is erg geschikt om extra rivierwater te bergen. Het terpenplan is gebaseerd op een idee van de bewoners/ondernemers zelf in de polder. Het plan komt neer op het verleggen van de dijk en de aanleg van negen terpen voor de gebouwen van de overblijvende boerenbedrijven. Deze terpen komen te liggen aan de nieuwe dijk (primaire waterkering) langs het Oude Maasje.

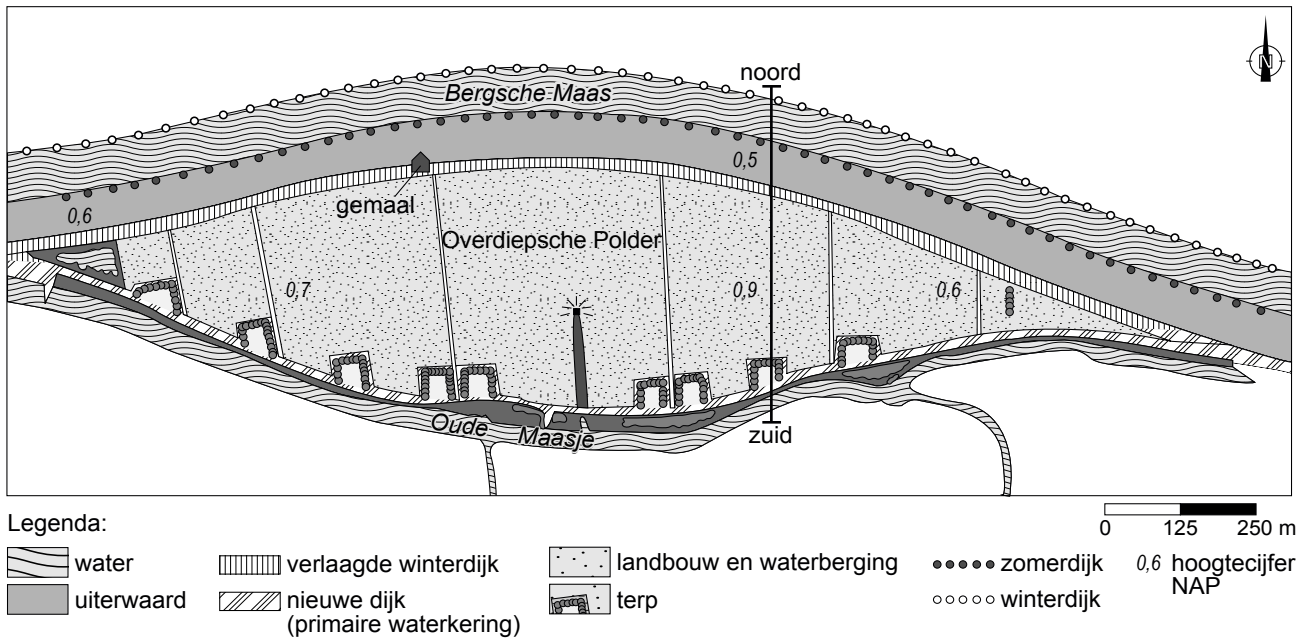
Water in de polder

Door het verlagen van de bestaande dijk langs de Bergsche Maas kan bij hogere waterstanden rivierwater door de polder stromen. Dit zal slechts éénmaal in de 25 jaar voorkomen. De combinatie van landbouw en rivierbedverruiming én de grote betrokkenheid van de bewoners/ondernemers in de polder maken het terpenplan tot een uniek project.

vrij naar: www.brabant.nl/Leven/Brabant leeft met water/Rivierverruiming Overdiepse Polder.aspx

bron 2

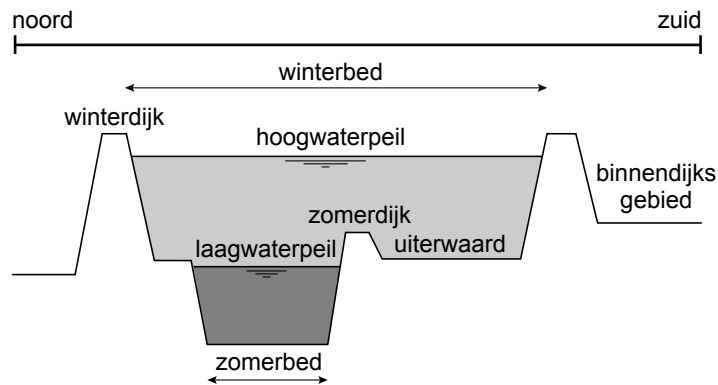
De Overdiepsche Polder na rivierbedverruiming



vrij naar: www.brabant.nl/Leven/Brabant leeft met water/Rivierverruiming Overdiepsche Polder.aspx

bron 3

Doorsnede van de oude situatie



vrij naar: www.natuur dichtbij.nl/kennismaken/rijn en maas/rijenmaas3.htm

Opgave 8 – Buurtprofielen in Rotterdam

Bestudeer bron 1 uit het bronnenboekje die bij deze opgave hoort en de atlaskaart Eigen Omgeving: Rotterdam.

Gebruik bron 1.

Bewonerskenmerken en woningkenmerken hangen vaak met elkaar samen.

- 1p 30 Beschrijf met behulp van bron 1 een relatie tussen bewonerskenmerken en woningkenmerken.

Gebruik bron 1.

De twee buurtprofielen A en B in bron 1 zijn van buurten in de Rotterdamse deelgemeenten Delfshaven en Prins Alexander.

- 2p 31 Beredeneer met behulp van een bewonerskenmerk en de atlas welk buurtprofiel, A of B, hoort bij een buurt in de deelgemeente Prins Alexander.

Gebruik bron 1.

- 1p 32 Toon met behulp van gegevens uit de bron aan in welke buurt er meer één- en tweepersoonshuishoudens zijn, in buurt A of in buurt B.

Gebruik bron 1.

De veiligheidsindex in bron 1 is samengesteld uit een groot aantal gegevens, zowel feitelijke gegevens als bewonersoordelen. Hoe hoger de veiligheidsindex, hoe beter het is gesteld met de veiligheid in de buurt.

- 2p 33 Noteer een aspect van veiligheid dat te maken heeft met **objectieve** veiligheid en een aspect dat te maken heeft met **subjectieve** veiligheid.

De gemeente Rotterdam heeft onder andere het aantal verhuisbewegingen in een buurt opgenomen in de veiligheidsindex.

- 2p 34 Beredeneer dat verhuisbewegingen een zinvolle maat of indicator voor veiligheid kunnen zijn.

Opgave 8 – Buurtprofielen in Rotterdam

bron 1

Twee buurtprofielen in Rotterdam

Buurtprofiel A bouwperiode 1960-2000

aantal inwoners 2008	7.336
percentage allochtonen 2008	25%
aantal woningen 2007	2.191
percentage koopwoningen 2007	50%
percentage lage inkomens 2005	20%
aantal werkzame personen 2007	323
percentage werkzoekenden zonder baan 2008*	2%
veiligheidsindex 2007	8,2
opkomst laatste verkiezingen 2006	62%

* in procent van de potentiële beroepsbevolking

Buurtprofiel B bouwperiode vanaf 1880

aantal inwoners 2008	6.892
percentage allochtonen 2008	80%
aantal woningen 2007	3.049
percentage koopwoningen 2007	12%
percentage lage inkomens 2005	65%
aantal werkzame personen 2007	829
percentage werkzoekenden zonder baan 2008*	12%
veiligheidsindex 2007	6,5
opkomst laatste verkiezingen 2006	59%

* in procent van de potentiële beroepsbevolking

Rotterdam

aantal inwoners 2008	582.949
percentage allochtonen 2008	46%
aantal woningen 2007	288.150
percentage koopwoningen 2007	28%
percentage lage inkomens 2005	54%
aantal werkzame personen 2007	299.345
percentage werkzoekenden zonder baan 2008*	9%
veiligheidsindex 2007	7,3
opkomst laatste verkiezingen 2006	58%

* in procent van de potentiële beroepsbevolking

vrij naar: www.cos.rotterdam.nl

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.